

FAKTOR-FAKTOR BERKAITAN DENGAN PENCAPAIAN KEJAYAAN DALAM PROFESION PERGURUAN DUA ORANG INDIVIDU PEKAK: SATU KAJIAN KES

(Factors Relating to Achieve Success in Teaching Profession of Two Deaf Individuals : A Case Study)

¹Chia Jong Huey

SM Pendidikan Khas Vokasional Merbok
Kedah, Malaysia
chiajonghuey@gmail.com

Abstract— This case study explores, examines and understands the factors that motivate deaf/hearing impaired individuals to achieve success and learn the main problems faced in the pursuit of further success and how they overcome such problems. This case study is conducted on two deaf individuals who have lost their hearing before acquiring language, and career in the teaching profession in the state of Penang. Six teachers from the deaf school and 6 deaf pupils were interviewed. Qualitative data collected through interviews, case history, documentary sources and photographs. The findings showed that environmental factors, intrinsic and cognitive development are equally important in moving the deaf individual to achieve the dream of success.

Keywords— Deaf individual; Teaching Profession; Hearing Disability; Environmental Factors, Intrinsic; Cognitive Development; Achieve Success

1. Pendahuluan

Masalah pendengaran adalah salah sejenis kecacatan yang agak tinggi berlaku di kalangan penduduk dunia. Ini terbukti melalui kajian Pertubuhan Kesihatan Sedunia (WHO) (2010) yang menganggarkan pada tahun 2005, terdapat kira-kira 278 juta orang di dunia dalam kategori bermasalah pendengaran pada tahap sederhana sehingga teruk. Menurut Special Needs Technology Assessment Resource Support Team atau START (2001), 'pekak' dan 'masalah pendengaran' adalah istilah yang digunakan oleh kebanyakan profesional untuk menggambarkan tahap masalah pendengaran. Pelajar yang pekak menghadapi kehilangan pendengaran yang teruk menyebabkan mereka tidak dapat mendengar, menerima dan memahami bahasa auditori dengan atau tanpa bantuan amplifikasi manakala pelajar yang masalah pendengaran dapat memproses maklumat dengan bantuan alat amplifikasi dan sisa pendengaran yang masih ada pada mereka. Hal ini menyebabkan golongan pelajar berkenaan terpaksa menggunakan sensori lain seperti penglihatan untuk menerima pendidikan. Selain itu, ketidakupayaan tersebut bukan sahaja menyebabkan mereka mempunyai masalah untuk mengikut arahan tetapi masalah salah faham juga kerap berlaku. Pertuturan mereka menjadi tidak lancar kerana masalah sebutan yang sangat lemah. Nada suara yang tinggi atau rendah juga merupakan perkara biasa bagi golongan berkenaan. Menurut Che Ismail Che Lah (2008), aspek umur kanak-kanak yang mengalami kepekakan/masalah pendengaran, dan umur semasa pengesanan merupakan perkara yang penting dan serius dalam mempengaruhi perkembangan kemahiran pertuturan-berbahasa, kognitif dan psikososial. Menurut beliau, semakin lewat masalah pendengaran didiagnos, semakin besar potensi kanak-kanak tersebut mengalami kelewatan perkembangan kemahiran tersebut. Umur pengesanan dan faktor-faktor lain seperti tahap pendengaran, status sosio-ekonomi keluarga dan kemudahan rujukan audiologis dikatakan amat mempengaruhi perkembangan bahasa individu-individu berkenaan. Sebenarnya, pelbagai kajian mengenai golongan

pekak/bermasalah pendengaran telah dilakukan oleh penyelidik-penyelidik di luar negara sehingga terdapat terbitan khas yang berkenaan. Antaranya termasuk Journal of Deaf Studies and Deaf Education, Journal of Rehabilitation of the Deaf, British Journal of Special Education dan sebagainya. Hal ini kerana golongan berkeperluan khas di luar negara amat diambil berat sehingga terdapat akta-akta khas yang membela hak-hak istimewa mereka. Walaubagaimana pun, kajian-kajian yang berkenaan pendidikan khas bidang orang kurang upaya pendengaran di Malaysia masih amat terhad. Justeru, penyelidikan mengenai golongan pekak dan bermasalah pendengaran dalam seting Malaysia adalah amat diperlukan.

A. *Pernyataan masalah dan objektif kajian*

Kewujudan golongan pekak/bermasalah pendengaran semakin mendapat perhatian kerajaan Malaysia. Dengan pelaksanaan sistem peperiksaan terbuka, kerajaan telah membuka peluang kepada golongan orang kurang upaya (OKU) iaitu termasuk pelajar-pelajar pekak/bermasalah pendengaran melanjutkan pengajian ke tahap yang lebih tinggi.

Pengkaji merasakan perlu adanya suatu bentuk penyelidikan khusus dalam meneroka dan memahami faktor-faktor yang membantu individu pekak mencapai kejayaan. Ini secara langsung dapat membantu meningkatkan taraf hidup masyarakat pekak dalam negara ini seterusnya menyumbang kepada pembangunan modal insan negara.

Jika faktor-faktor tersebut dapat dikenalpasti, dengan adanya bantuan, bimbingan serta intervensi yang bersesuaian dilaksanakan seawal mungkin, nescaya masyarakat pekak/bermasalah pendengaran negara ini dapat memainkan peranan dan memberi sumbangan yang sama seperti rakyat Malaysia yang lain dalam pembangunan negara.

Di samping berusaha dengan gigih, individu pekak/bermasalah pendengaran berkenaan perlu mengetahui

langkah-langkah ke arah kejayaan yang diimpikan. Jika mereka tidak dibimbing atau diberi pedoman yang sewajarnya, maka mereka akan menemui lebih banyak rintangan sehingga mereka rasa lemah untuk meneruskan perjuangannya.

Kajian kes ini dijalankan berdasarkan objektif-objektif berikut, iaitu;

- Meneliti bagaimana dimensi persekitaran iaitu termasuk penglibatan ibu bapa, sokongan sosial dan ahli keluarga mempengaruhi individu pekak/bermasalah pendengaran dalam mencapai kejayaan.
- Mengetahui bagaimana faktor intrinsik, factor kognitif individu pekak/bermasalah pendengaran mendorong dan mempengaruhi dalam mencapai kejayaan.
- Mendalami masalah-masalah utama yang dihadapi individu pekak/bermasalah pendengaran dalam usaha mengejar kejayaan dan bagaimana masalah-masalah tersebut diatasi.

2. Metodologi Kajian

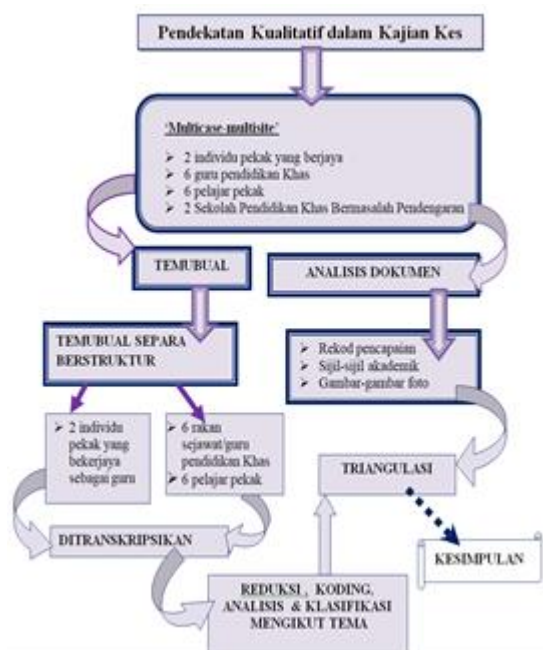
Kajian ini dijalankan dengan menggunakan kaedah kajian kes kualitatif pelbagai kes dan pelbagai tempat atau multicase multisite studies. Penggunaan pendekatan kajian kes ini dipilih kerana ia membolehkan pengkaji meneliti pola sesuatu fenomena yang ingin dikaji (Yin, 1993; Creswell, 2007; Majid Konting, 2005; Sidek Modh Noah, 2002). Kajian ini juga bersifat penerokaan di mana pengkaji ingin meneliti dan memahami faktor-faktor yang mendorong individu pekak/bermasalah pendengaran mencapai kejayaan.

Populasi kajian ini terdiri daripada guru-guru pekak. Pemilihan peserta kajian adalah berdasarkan prinsip-prinsip persetujuan dan kesanggupan melibatkan diri dalam penyelidikan ini. Penentuan, dan pemilihan peserta kajian adalah berdasarkan maklumat daripada rakan guru pendidikan khas bermasalah pendengaran dan melalui pemerhatian pengkaji selama berkhidmat dalam bidang tersebut. Penentuan dan pemilihan peserta kajian juga berasaskan pada tujuan dan soalan kajian yang telah ditetapkan lebih awal. Pemilihan peserta kajian ini dilakukan menerusi purposive sampling dengan mengambilkira faktor pengalaman dan latar belakang peserta kajian. Di samping itu, kerjasama dan kesediaan yang berterusan untuk mengambil bahagian dalam kajian dan kesediaan untuk ditemubual juga melicinkan proses pengumpulan data.

Kajian kes ini melibatkan dua individu yang telah berjaya ke tahap yang membanggakan ibu bapa, guru malah masyarakat. Mereka terpilih kerana dilahirkan pekak atau kehilangan pendengaran sebelum memperolehi bahasa dan kini telah berkerjaya sebagai guru. Kedua-dua peserta kajian merupakan pemegang kelulusan Sarjana Muda Pendidikan dalam bidang Pendidikan Khas di universiti tempatan Malaysia. Peserta-peserta kajian memberi respon dalam temubual secara bertulis dan kajian sejarah kes alam persekolah mereka sejak kecil sehingga mereka berjaya dalam profesion perguruan. Selain itu, penelitian dokumen dan gambar foto turut dijalankan untuk mendapatkan bukti-bukti yang dapat berfungsi sebagai triangulasi data.

3. Dapatan Kajian

Penganalisan data dalam kajian ini telah dilakukan setiap kali data dikumpul untuk mengelakkan daripada berlaku timbunan data dan maklumat. Selain membina kod awalan sebelum dan semasa proses transkripsi berlangsung, pengkaji juga telah mengambilkira kerangka teoritikal kajian, persoalan kajian serta respons peserta kajian untuk membentuk kod dan memberi definisi kepada kod-kod. Transkripsi temubual telah dianalisis secara berasingan kerana respons peserta kajian dalam bentuk bahasa isyarat bersama jawapan bertulis perlu diubahsuai dan ditokok tambah mengikut kesesuaian data yang dikumpul sepanjang proses penganalisan data. Semasa membaca transkripsi temubual, pengkaji telah mengekodkan unit ayat yang memberi makna kepada kajian berdasarkan soalan kajian. Hal ini dilakukan dengan memahami dan mengingat kembali mimik muka dan bahasa badan peserta kajian semasa memberi respons. Kesemua transkripsi dibaca berulang kali dan tema-tema yang dikenalpasti dikodkan. Proses pengekodan ini berterusan sehingga tamat satu transkripsi temubual bagi seorang peserta kajian. Seterusnya proses pengekodan, dilakukan pula kepada transkripsi bagi peserta kajian yang lain. Kesemua kod-kod yang dibina bagi tema-tema diberi definisi dan dicatatkan secara sistematik. Setelah selesai penyemakan transkripsi dan pengkodan, pengkaji membina jadual mengikut tema untuk menggambarkan fenomena yang dikaji. Ini bertujuan meneroka faktor-faktor yang menyumbang kepada kejayaan individu pekak yang dikaji. Rajah 1 berikut menunjukkan prosedur penganalisis data dalam kajian kes ini.

Rajah 1: Prosedur Penganalisan Data

Huraian secara deskriptif telah dilakukan berasaskan tiga dimensi, iaitu Dimensi persekitaran, intrinsik dan kognitif serta pengalaman mereka mengenai masalah yang ditemui sepanjang usaha kejayaan dan bagaimana masalah berkenaan diatasi.

A. Dimensi persekitaran

a) Sokongan keluarga

Didapati peserta-peserta kajian mempunyai perhubungan yang erat dengan ahli-ahli keluarga masing-masing walaupun

mengalami ketidakupayaan pendengaran. Didapati terdapat pelbagai cara komunikasi yang diamalkan dalam keluarga berkenaan, iaitu termasuk menggunakan kaedah menulis, bacaan bibir dan berisyarat. Perhubungan yang baik antara individu pekak dengan ibu bapa, adik beradik dan ahli keluarga yang lain telah mengurangkan perasaan terasing atau rendah diri walaupun berketidakupayaan dalam pendengaran. Kedua-dua peserta kajian yang berjauhan dengan keluarga semasa memasuki sekolah asrama penuh sehingga belajar di pusat pengajian tinggi masih mengekalkan perhubungan yang akrab dengan ahli keluarga. Mereka sentiasa saling menghubungi melalui surat-menyurat, sistem maklumat ringkas (SMS), chit-chat atau melalui perkhidmatan internet seperti *messenger* dan *Skype*.

b) Sokongan dan bimbingan guru

Menurut kedua-dua peserta kajian, guru mereka turut memainkan peranan yang amat penting dalam proses pembelajaran. Peserta kajian 1 (PK1) menyatakan bahawa tindakan segera guru semasa di sekolah aliran perdana yang prihatin terhadap masalah komunikasinya telah menyelesaikan masalahnya dan menyebabkan PK1 ditempatkan di sekolah pendidikan khas. Hal ini telah memberi peluang kepada PK1 untuk belajar dengan lebih baik. Kedua-dua peserta kajian mengakui bahawa guru-guru mereka telah memberi sokongan, bimbingan dan bantuan yang amat memberangsangkan sepanjang proses pembelajaran. Perkara ini telah banyak membantu mereka ke arah pencapaian keputusan yang cemerlang.

c) Sokongan dan bantuan rakan sebaya dan masyarakat sekitar

Selain ibu bapa, ahli keluarga, guru-guru, rakan-rakan dan masyarakat turut memberi sumbangan yang penting dalam membantu peserta kajian sepanjang proses ke arah kejayaan. Rakan-rakan dan guru dari kelas normal (yang tidak ada masalah pendengaran) sentiasa memberi bantuan kepada peserta kajian dalam semua mata pelajaran semasa beliau belajar di program integrasi sekolah aliran perdana. Semasa di pusat pengajian tinggi, rakan-rakan sekelas mereka juga sentiasa memberi bantuan. Misalnya rakan-rakan sekursus salah seorang peserta kajian sentiasa menjelaskan kuliah yang disampaikan oleh pensyarah serta meminjamkan nota kepadanya. Di samping itu, badan sukarela turut menyediakan khidmat sokongan dalam perkhidmatan penterjemahan semasa peserta kajian menghadiri kuliah di pusat pengajian tinggi. Rakan-rakan lain juga sentiasa bersedia memberi bantuan apabila mereka perlukan pertolongan.

B. Dimensi persekitaran

a) Motivasi Diri

Kedua-dua peserta kajian bersetuju bahawa individu pekak perlu mempunyai motivasi diri yang tinggi dalam usaha mengejar kejayaan. Mereka turut mengakui bahawa *role model* dapat memberi rangsangan dan menyuntik semangat bagi individu pekak untuk terus berusaha ke arah pencapaian matlamat hidup yang diidamkan. Selain dapat memberi rangsangan dan membantu mereka menetapkan matlamat hidup, *role model* dianggap sebagai teladan yang baik untuk dicontohi dan memberi semangat untuk mendorong mereka terus berusaha.

b) Keyakinan Diri

Peserta kajian 1 bersetuju bahawa keyakinan diri amat penting kepada pelajar-pelajar pekak kerana ia dapat memberi kekuatan dan mendorong mereka ke arah kejayaan. Kedua-dua peserta kajian menyatakan bahawa keyakinan diri mereka terbentuk dengan adanya galakan, sokongan dan bantuan daripada ibu bapa, guru-guru, dan kawan-kawan dalam sepanjang proses usaha ke arah kejayaan. Kedua-dua peserta kajian juga mengakui bahawa faktor keyakinan diri telah banyak menyumbang kepada kejayaan yang mereka capai hari ini. Mereka bangga dengan kejayaan tersebut kerana telah membuktikan diri mereka yang berketidakupayaan pendengaran juga mampu berjaya seperti orang lain.

C. Dimensi kognitif

Dari segi perkembangan kognitif, peserta kajian mengakui penguasaan bahasa amat penting dan banyak mempengaruhi perkembangan kognitif individu pekak. Ibu bapa sebenarnya memainkan peranan penting dalam membimbing anak bermasalah pendengaran mengenali bahasa sejak kecil, mengajar dan memberi pengukuhan dalam perkembangan bahasa di samping pengajaran guru di sekolah.

D. Masalah utama yang dihadapi dan cara mengatasinya

Data-data temuramah menunjukkan masalah utama yang dihadapi peserta-peserta kajian adalah kesan daripada ketidakupayaan pendengaran mereka, iaitu termasuk kesukaran dalam mempelajari bahasa yang mengakibatkan penangguhan dalam proses pembelajaran. Masalah ini dikatakan bertambah ketara apabila individu pekak ditempatkan dalam sekolah aliran perdana yang mengamalkan pengajaran melalui penerangan lisan. Untuk meminimumkan kesan masalah tersebut, peserta kajian 1 akhirnya berjaya ditukarkan ke sekolah pendidikan khas bermasalah pendengaran. Tindakan ini telah membolehkan beliau belajar dalam keadaan yang lebih kondusif. Peserta kajian 2 turut mengakui bahawa kelebihan komunikasi menggunakan bahasa isyarat ialah dapat mengelakkan risiko kelambatan perkembangan bahasa bagi pelajar-pelajar pekak. Selain masalah yang tersebut di atas, peserta kajian 2 menyatakan ketidakupayaan pendengaran juga menyebabkan hasrat dan cita-cita individu pekak tidak tercapai akibat kekurangan khidmat sokongan juru bahasa dan masalah berkomunikasi dengan masyarakat persekitaran. Hal ini hanya dapat diselesaikan dengan menambahkan lebih banyak perkhidmatan juru bahasa dalam pusat pengajian tinggi dan perkhidmatan sokongan dari pihak NGO.

E. Triangulasi

a) Kesan role model

Bagi melihat kesahan kesan role model ke atas intrinsik individu pekak, murid-murid peserta kajian turut ditemuramah. Didapati bahawa kaedah komunikasi yang sama (bahasa isyarat) merupakan faktor utama pelajar-pelajar pekak menaruh kepercayaan sepenuhnya kepada seseorang guru. Pelajar-pelajar menganggap hal ini lebih memudahkan pemahaman mereka ke atas penerangan guru. Nasihat dan dorongan yang diberi oleh guru yang berketidakupayaan yang sama (pekak) juga adalah lebih berkesan. Kemunculan guru-guru pekak yang dikaji ini bukan sahaja dilihat sebagai bukti kejayaan yang nyata kepada pelajar-pelajar pekak tetapi juga telah dijadikan idola yang memberi motivasi, semangat serta harapan kepada mereka untuk

terus berusaha. Bukti kejayaan berkenaan telah memberi keyakinan kepada pelajar-pelajar dan mengubah pandangan dan matlamat diri mereka. Pelajar-pelajar pekak mula mempercayai bahawa mereka juga mampu mencapai kejayaan jika diri mereka berusaha bersungguh-sungguh. Secara tidak langsung kekuatan intrinsik individu untuk mengejar kejayaan turut dipertingkatkan.

b) Keyakinan diri peserta kajian

Bagi melihat kesahan peserta-peserta kajian mempunyai keyakinan diri yang tinggi, enam orang rakan sejawat peserta kajian 1 dan 2 yang masing-masing berpengalaman lebih 15 tahun dalam dunia pendidikan khas bermasalah pendengaran turut ditemuramah. Secara keseluruhannya, pandangan yang diberi mengenai personaliti peserta-peserta kajian termasuk rajin, bertanggungjawab, sedia membantu orang lain, tabah, tidak takut pada cabaran, berkeyakinan, tidak rendah diri, minat belajar, sentiasa berusaha untuk memajukan diri, mempunyai impian yang tinggi, bersemangat kuat, bermotivasi tinggi, tabah menghadapi cabaran dan sebagainya. Rakan-rakan sejawat peserta kajian berpendapat bahawa antara faktor-faktor kejayaan peserta kajian adalah disebabkan sokongan daripada keluarga dan rakan-rakannya. Kejayaan peserta kajian bukan sahaja membuka mata dan hati pelajar-pelajar bermasalah pendengaran di sekolahnya tetapi nasihat yang diberi kepada pelajar-pelajar pekak amat berkesan berbanding guru-guru lain. Hal ini kerana pelajar-pelajar kelihatan lebih mempercayai peserta kajian 1 dan 2. Kedua-dua peserta kajian yang bermasalah pendengaran lebih diminati oleh pelajar pekak berbanding guru-guru lain sebab perasaan kepunyaan (*sense of belonging*) pelajar-pelajar tersebut dan seterusnya nasihat mereka menjadi lebih berkesan. Kehadiran individu pekak yang berjaya dapat mendedahkan kepada pelajar-pelajar pekak ini kehidupan sebenar selepas tamat persekolahan serta memberi motivasi kepada anak-anak didik. Semua guru pendidikan khas yang ditemuramah berpendapat bahawa faktor intrinsik adalah asas motivasi diri dan sebagai asas bagi sikap yang perlu dalam proses pembelajaran seterusnya menjadika individu lebih kental tidak mudah putus asa.

4. Perbincangan, Cadangan dan Implikasi

Keputusan kajian kes menunjukkan bahawa kesemua faktor persekitaran, intrinsik dan kognitif individu pekak adalah sama penting dan perlu diambilkira dalam membantu seseorang yang berketidakupayaan pendengaran/pekak untuk mencapai kejayaan hidup. Dari dimensi persekitaran, perhubungan yang erat antara individu pekak dengan ahli-ahli keluarga merupakan faktor penyumbang yang amat penting dalam mendorong individu ke arah kejayaan. Ibu bapa dan keluarga sentiasa prihatin terhadap perkembangan pelajaran anak bermasalah pendengaran. Ibu bapa perlu mengambil tindakan segera semasa mendapati timbulnya masalah dalam proses pembelajaran dan memberi bimbingan serta pengajaran yang sewajarnya. Untuk meminimumkan kesan masalah pekak/pendengaran, individu berkenaan seharusnya ditempatkan di sekolah pendidikan khas bermasalah pendengaran yang mengamalkan komunikasi seluruh (*total communication*) sebagai bahasa pengantar dalam pengajaran dan pembelajaran. Kaedah berkomunikasi dengan menggunakan bahasa isyarat dapat mengelakkan risiko kelambatan perkembangan bahasa pelajar-pelajar pekak. Kekurangan khidmat sokongan seperti perkhidmatan juru bahasa yang membantu untuk berkomunikasi dengan

masyarakat persekitaran selalu menyebabkan hasrat dan cita-cita individu pekak/bermasalah pendengaran tidak tercapai. Hal ini hanya dapat diselesaikan dengan penyediaan dan penambahan lebih banyak perkhidmatan juru bahasa kepada golongan pelajar tersebut dalam pusat pengajian tinggi atau menyediakan khidmat sokongan dari pihak NGO. Pengenalpastian masalah pendengaran perlu dilakukan secepat mungkin setelah seseorang bayi dilahirkan. Pengenalpastian masalah pendengaran dan pemulihan yang seawal mungkin dapat meminimumkan masalah dalam perkembangan bahasa dan kognitif individu bermasalah pendengaran. Kanak-kanak bermasalah pendengaran perlu dihantar ke sekolah pendidikan khas supaya masalah komunikasi dapat dielakkan dengan mengikuti kaedah pembelajaran yang sewajarnya. Ibu bapa berkenaan juga perlu menguasai bahasa isyarat supaya dapat berkomunikasi dengan anak mereka. Pihak penggubal kurikulum juga perlu mengambilkira ketidakupayaan pendengaran pelajar-pelajar berkenaan dan menggubalkan kurikulum khas untuk golongan tersebut. Adalah tidak adil dan tidak wajar bagi pelajar-pelajar berkenaan untuk mengikuti kurikulum yang sama seperti pelajar-pelajar pada aliran perdana. Hal ini paling ketara dalam mata pelajaran bahasa seperti Bahasa Melayu dan Bahasa Inggeris. Walaupun pelajar-pelajar tersebut terbukti mempunyai kognitif yang sempurna, disebabkan kekurangan pengukuhan dari segi pendengaran, mereka mengalami masalah untuk menguasai tatabahasa yang piawai. Disarankan supaya pelajar-pelajar berkenaan diberi kelonggaran dari segi kejituan piawai tatabahasa asalkan idea, mesej dan jawapan yang utama dapat disampaikan semasa menjawab peperiksaan awam. Sebagai masyarakat yang prihatin dan penyayang, kita harus mempunyai kesedaran untuk memainkan peranan masing-masing dalam membantu golongan istimewa ini mencapai impian dan kejayaan mereka. Para pendidik harus menjalankan kajian tindakan yang sewajarnya untuk merancang aktiviti pengajaran-pembelajaran yang bersesuaian dengan minat dan keperluan individu pekak/bermasalah pendengaran.

5. Kesimpulan

Meskipun golongan pekak dan bermasalah pendengaran mempunyai ketidakupayaan dari segi pendengaran, ibu bapa individu berkenaan seharusnya memberi kepercayaan dan galakan dalam usaha yang mereka ceburi. Kejayaan tokoh-tokoh masyhur yang bermasalah pendengaran dalam sejarah seperti Helen Adams Keller, Thomas Alva Edison dan Ludwig van Beethoven telah membuktikan bahawa orang kurang upaya pendengaran dan pekak mampu mencapai kejayaan yang setanding dengan orang-orang biasa di dunia. Justeru, diharap dapatan kajian ini dapat memberi kesedaran dan membantu pihak-pihak berkenaan dalam usaha membantu golongan berkeperluan khas terutamanya pelajar-pelajar pekak/bermasalah pendengaran untuk mencapai kejayaan hidup, seterusnya meningkatkan lagi keberkesanan usaha kerajaan dalam pembangunan model insan.

References

- Abdullah Yusoff, & Che Rabiaah Mohamed. (2004). *Penguasaan Bahasa Melayu dalam kalangan murid pekak: Suatu sorotan dari perspektif linguistik*. Jurnal Dewan Bahasa, 639-680.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. New York: General Learning Press.
- Bandura, A. (1997). *Social learning theory*. Retrieved from <http://tip.psychology.org/bandura.html>

- Bodner-Johnson, B. (1986). *The Family Environment and Achievement of Deaf Students: A Discriminant Analysis*. *Exceptional Children*, 52, 443-449.
- Bowe, F. G. (2002). *Enhancing reading ability to prevent students from becoming "low-functioning deaf" as adults*. *American Annals of the Deaf*, 147(5), 22-27.
- Burns, R. B. (1995). *Introduction to research methods*. Melbourne: Longman.
- Calderon, R. (2000). *Parental involvement in deaf children's education programs as a predictor of child's language, early reading, and social-emotional*. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5(2).
- Charlie Anak Ungang. (2008). *Penggunaan bahan bantu mengajar dalam kemahiran asas membaca di kelas pemulihan*. Kajian Kes di lima buah sekolah daerah Serian. Retrieved from <http://www.ipbl.edu.my/bm/penyelidikan/jurnalpapers/jurnal2008/charliejn2008.pdf>
- Che Ismail Che Lah. (2008). *Kajian Masalah Pendengaran dan Saringan Mutasi A1555G Gen DNA Mitokondria (mtDNA) di kalangan kanak-kanak bermasalah pendengaran jenis sensorineural tidak bersindromik di Hospital Universiti Sains Malaysia*, Universiti Sains Malaysia. .
- Creswell, J. W. (2007). *Research design: qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks: SAGE Publication.
- Diyana Rose Kamalludeen. (2009 19/03/2009). *Beri peluang murid pendidikan khas*. *Utusan Malaysia*.
- Dunn, L. (2002). *Theories of learning*, Oxford Brookes University: Learning and Teaching Briefing Papers Series, Oxford Centre for Staff and Learning Development. Retrieved from http://www.brookes.ac.uk/services/ocsd/2_learnth/theories.htm